



شبهه سازی انسانی در آئینه فقه، اخلاق و حقوق

○ مؤلف: دکتر محمدباقر عامری نیا

○ ناشر: انتشارات راه سبز

○ نوبت چاپ: اول

○ سال انتشار: ۱۳۸۶

○ شمارگان: ۱۰۵۰ نسخه

○ قیمت: ۳۰۰۰ تومان

○ شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۱۸-۱۱-۸

○ تماس مؤلف: ۰۹۱۷ ۱۱۳ ۶۰۰۷

فهرست کلی

فصل اول: مفهوم، فرایند، تاریخچه و اقسام شبیه سازی / ۳۳

فصل دوم: شبیه سازی انسان در نظام اخلاقی اسلام / ۴۷

فصل سوم: شبیه سایی انسان در نظام فقهی اسلام / ۱۲۷

فصل چهارم: نقد و بررسی نهایی / ۲۰۷

نتیجه گیری و پیشنهاد / ۲۲۹

فهرست مطالب

صفحه عنوان

۱۹ چکیده

۲۱ مقدمه

۲۳ طرح موضوع و معرفی

۲۶ سوالات تحقیق

۲۷ فرضیه تحقیق

۲۸ سابقه تحقیق

۲۹ دشواریهای تحقیق

۲۹ اهمیت و ضرورت تحقیق

۳۰ روش تحقیق

۳۱ فصول تحقیق

۳۳ فصل اول: مفهوم، فرایند، تاریخچه و اقسام شبیه سازی

۳۵ بخش اول: شبیه سازی و تاریخچه آن

۳۵ گفتار اول: تعریف شبیه سازی

۳۶ گفتار دوم: تاریخچه شبیه سازی

۴۱ بخش دوم: شبیه سازی انسان و اقسام آن

- گفتار اول: شبیه سازی رویانی ۴۱
- گفتار دوم: شبیه سازی درمانی ۴۲
- گفتار سوم: شبیه سازی تولید یا تولید مثلی ۴۲
- گفتار چهارم: تفاوت شبیه سازی درمانی و تولیدی ۴۴

فصل دوم: شبیه سازی انسان در نظام اخلاقی اسلام ۴۷

- مقدمه ۴۹
- بخش اول: اخلاق اسلامی ۴۹
- گفتار اول: مفهوم اخلاق ۴۹
- الف - مفهوم لغوی اخلاق ۴۹
- ب - اصطلاح اخلاق ۵۰
- گفتار دوم: علم اخلاق اسلامی ۵۱
- گفتار سوم: هدف اخلاق اسلامی ۵۱
- گفتار چهارم: شیوه‌های اخلاقی ۵۲
- الف - اخلاق فیلسوفانه ۵۲
- ب - اخلاق عارفانه ۵۳
- پ - اخلاق حدیثی ۵۳
- ت - اخلاق نفع مدارانه ۵۳
- ج - اخلاق وظیفه گرا ۵۴
- د - اخلاق فضیلت مدار ۵۴
- گفتار پنجم: اخلاق اسلامی ۵۴

- گفتار ششم: مبادی اخلاق اسلامی ۵۵
- گفتار هفتم: ملاکات تشخیص فضائل اخلاقی در اسلام ۵۶
- الف - عقل ۵۶
- ب - فطرت ۵۶
- پ - وحی ۵۶
- گفتار هشتم: کاربرد اخلاق اسلامی ۵۷
- گفتار نهم: اخلاق جنسی از نظر اسلام ۵۷
- گفتار دهم: تدبیر بازدارنده اسلام در اخلاق جنسی ۵۸
- گفتار یازدهم: رابطه اخلاق با فقه ۵۹
- بخش دوم: مخالفان شبیه سازی انسانی ۶۲
- گفتار اول: ادله مخالفان اخلاقی شبیه سازی ۶۲
- الف - شبیه سازی انسان خلاف انسانیت ۶۲
- ب - شبیه سازی انسان و کیان خانواده ۶۳
- پ - شبیه سازی انسان و حذف مرد ۶۳
- ت - شبیه سازی و نقض انحصار انسان ۶۳
- ث - شبیه سازی و مشکلات عاطفی ۶۴
- ج - شبیه سازی و رواج تبعیض ۶۴
- چ - شبیه سازی یعنی کارخانه‌ای شدن تولید مثل ۶۵
- ح - بی اعتمادی اخلاقی محصول شبیه سازی انسان است ۶۵
- خ - شبیه سازی حقوق کودک را پایمال می کند ۶۶
- د - شبیه سازی ارضاء نیازهای خودپرستانه ۶۷

- ذ - شبیه سازی و کاهش تنوع ژنتیکی ۶۷
- ر - شبیه سازی و محرومیت کودک از پدر و مادر ۶۹
- ز - شبیه سازی و سلامت جسمی و ذهنی (اخلاق زیستی) ۷۰
- اصول اخلاقی زیستی ۷۲
- ۱- اصل لاضرر ۷۲
- ۲- اصل سودمندی ۷۳
- ۳- اصل غایت بودن انسان ۷۴
- ۴- «کار درست نمیتواند نتیجه کار نادرست باشد» ۷۵
- ۵- اصل معامله متقابل ۷۵
- ۶- توجه به نتایج عملی یک فرایند ۷۵
- ۷- اصل صحت ۷۶
- ۸- اصل رضایت فرد و حفظ اسرار او ۷۶
- ۹- اصل عدم تبعیض ۷۷
- گفتار دوم: مسیحیت و شبیه سازی انسان ۷۷
- الف - وجود انسان از لقاح شکل می گیرد ۷۸
- ب - نفی کرامت انسان ۷۹
- پ - شبیه سازی دخالت در کار خدا ۸۲
- ت - ضرر به بچه های حاصل شبیه سازی ۸۳
- ث - خیال سروری عالم ۸۳
- ج - تعارض علم و دین ۸۴
- چ - شبیه سازی محصول اروپاست ۸۵
- ح - شبیه سازی مخالف حکمت و علم الهی ۸۵

- ۸۶ گفتار سوم: یهود و شبیه سازی انسان
- ۸۸ گفتار چهارم: شبیه سازی در آئین بودا
- ۸۹ بخش سوم: موافقان شبیه سازی انسانی
- ۹۰ گفتار اول: دلایل موافقان شبیه سازی انسان
- ۹۱ الف - حفظ اختیار و آزادی انسان
- ۹۳ ب - سلامت و سعادت انسان
- ۹۴ بخش چهارم: نقد و بررسی دیدگاههای مخالفین اخلاقی شبیه سازی انسان ...
- ۹۴ گفتار اول: نقد ادله مخالفین اخلاقی
- ۹۴ الف - شبیه سازی، بازی با انسان
- ۹۹ ب - شبیه سازی انسان نفی کیان خانواده
- ۹۹ پ - شبیه سازی و تسلط زنان
- ۱۰۰ ت - شبیه سازی نفی انحصار انسانی
- ۱۰۲ ث - شبیه سازی و مشکلات عاطفی
- ۱۰۵ ج - شبیه سازی و تبعیض
- ۱۰۶ چ - شبیه سازی و کارخانه‌های شدن تولید نسل
- ۱۰۷ ح - شبیه سازی انسان و بی اعتمادی اخلاقی
- ۱۰۸ خ - شبیه سازی و تصمیم گیری در مورد غیر (عدم رضایت)
- ۱۱۰ د - شبیه سازی و ارضاء نیازهای خودپرستانه
- ۱۱۱ ز - شبیه سازی و کاهش تنوع ژنتیکی
- ۱۱۴ ر - شبیه سازی تضییع حقوق کودک

- ۱۱۶ ز - شبیه سازی و اخلاق زیستی
- ۱۱۷ گفتار دوم: نقد و بررسی آراء مسیحیان
- ۱۱۸ الف - شبیه سازی انسان دست بردن در خلقت
- ۱۱۸ ب - شبیه سازی نفی کرامت انسان
- ۱۲۲ پ - انسان فاقد توان خلقت
- ۱۲۲ ت - شبیه سازی و نفی خداوند
- ۱۲۳ ث - شبیه سازی سبب تعارض علم و دین
- ۱۲۳ ج - شبیه سازی محصول غرب
- ۱۲۴ چ - شبیه سازی مقایسه انسان و خداوند
- ۱۲۴ گفتار سوم: بررسی وضعیت شبیه سازی در بین یهود

۱۲۷ فصل سوم: شبیه سازی انسان در نظام فقهی اسلام

- ۱۲۹ بخش اول: شبیه سازی از نظر فقهای اهل سنت
- ۱۲۹ گفتار اول: مخالفان شبیه سازی
- ۱۳۸ گفتار دوم: موافقان شبیه سازی
- ۱۴۵ گفتار سوم: نقد و بررسی ادله تحریم اهل سنت
- ۱۴۵ الف - شبیه سازی انسان دخالت در کار خداست
- ۱۵۱ ب - شبیه سازی انسان و فساد در زمین
- ۱۵۳ پ - شبیه سازی انسان مخالف شیوه طبیعی تولید مثل است
- ۱۵۵ ت - نبود پدر و از بین رفتن مفهوم مادری
- ۱۵۵ ۱- نبودن پدر

۱۵۷ ۲- نابودی مفهوم مادری

۱۵۹ ث- شبیه سازی انسان و ابهام در روابط خویشاوندی

۱۶۲ ج- شبیه سازی انسان و ابهام در نفقه و ارث

۱۶۲ چ- شبیه سازی انسان و اختلاط نسبها

۱۶۴ ح- شبیه سازی انسانی، تنوع مخلوقات را به هم می‌ریزد

۱۶۵ خ- شبیه سازی انسان و غلبه مضرات بر مصالح

۱۶۶ بخش دوم: شبیه سازی از نظر فقهای شیعه

۱۶۶ گفتار اول: تبیین احکام

۱۶۶ الف- حرمت اولی

۱۶۹ ب- حرمت ثانوی

۱۷۳ پ- حرمت در سطح کلان و جواز در سطح محدود

۱۷۴ ت- جواز مطلق

۱۸۰ گفتار دوم: بررسی شبیه سازی انسان از نظر فقهای شیعه

۱۸۰ الف- بررسی حکم حرمت اولی

۱۸۱ ۱- ضروری بودن اختلاف ابناء بشر

۱۸۲ ۲- ارتکاب به مقدمات حرام

۱۸۲ ۳- تغییر در خلقت الهی

۱۸۴ ۴- عدم مالکیت بر جسد

۱۸۵ ب- بررسی حکم حرمت ثانوی

۱۸۶ ۱- برچیده شدن ازدواج و نظام خانواده

۱۸۷ ۲- شبیه سازی و اختلال نظام اجتماعی

- ۱۸۸ ۳- ضرری بودن شبیه سازی انسان
- ۱۸۹ پ - بررسی نظریه جواز
- ۱۹۲ گفتار سوم: نقد و بررسی اشکالهای شبیه سازی
- ۱۹۲ اشکال اول: شبیه سازی با حفظ شرمگاه منافات دارد
- ۱۹۳ اشکال دوم: شبیه سازی امری ضرری است
- ۱۹۵ اشکال سوم: شبیه سازی انسان در برخی حالات بهره‌وری از مردار و حرام است
- ۱۹۶ اشکال چهارم: شبیه سازی باعث دوری شبیه ساخته از خداست
- ۱۹۶ اشکال پنجم: شبیه سازان به تمام مصالح انسان احاطه ندارند
- ۱۹۷ اشکال ششم: شبیه سازی انسان سبب بروز بیماری میشود
- ۱۹۸ اشکال هفتم: در شبیه سازی انسان صله رحم بی ارزش می‌گردد
- ۲۰۰ اشکال هشتم: شبیه سازی انسان خروج از اراده الهی است
- ۲۰۱ اشکال نهم: شبیه‌سازی انسان تشخیص والحقا نسب را به هم می‌ریزد

۲۰۷ فصل چهارم: نقد و بررسی نهایی

- ۲۰۹ بخش اول: نقد و بررسی اخلاقی
- ۲۰۹ گفتار اول: نقد ادله معتبر اخلاقیون
- ۲۱۲ گفتار دوم: نقد مبنای مسیحیان
- ۲۱۵ بخش دوم: نقد و بررسی فقهی
- ۲۱۵ گفتار اول: نقد دلایل معتبر فقهی اهل سنت
- ۲۱۶ گفتار دوم: نقد و بررسی اصاله الاباحه نزد شیعه
- ۲۲۱ گفتار سوم: دیدگاههای مختلف در لاضرر و انطباق با کلونینگ

- ۲۲۲ الف - دیدگاه شیخ الشریعه اصفهانی
- ۲۲۲ ب - دیدگاه شیخ انصاری
- ۲۲۲ پ - دیدگاه آخوند خراسانی
- ۲۲۳ ت - دیدگاه امام خمینی (ره)
- ۲۲۴ ث - دیدگاه فاضل تونی
- ۲۲۵ ج - دیدگاه آیت اله سید محمد بجنوردی
- ۲۲۶ قاعده سد ذریع و انطباق آن با شبیه سازی
- ۲۲۹ نتیجه گیری و پیشنهاد
- ۲۳۵ سازمانهای فعال در شبیه سازی
- ۲۴۳ فهرست ها

چکیده

شبه سازی «الاستنساخ - cloning» شاید به عنوان مهمترین تحول قرن حاضر، محصول پیشرفت علم و تکنولوژی علوم زیستی و ژنتیکی. در بین جوامع بشری است که بطور ویژه محافل دینی، اخلاقی و حتی سیاسی را نسبت به خود تحت تاثیر قرار داده است. تصور تولد موجود زنده «اعم از حیوان و انسان» خارج از مجرای طبیعی و بدون استفاده از سلولهای جنسی، می تواند هر انسانی را به شگفتی و تعجب وادارد. گویی اکنون علم، هنر خود را به رخ جهانیان کشیده است.

از آنجا که فناوری کلونینگ با واکنش های سریع و فراگیر اقشار مختلف جوامع متعدد مواجه شده و گروههای مذهبی اعم از مسیحی ها، یهودیان، مسلمین و پیروان ادیان دیگر به نقض و ابرام مسئله پرداخته اند و مخالفین آن با استناد به ادله مختلف نظیر دخالت در کار خدا، پایمال کردن ارزش و کرامت انسان، تعدی به جسم انسان، ضرر و اضرار به دیگران و مسائلی از این قبیل، تلاش در ممنوع ساختن نفس پروژه و گاهی به تبع آثار و مقدمات، حرام کردن کل پروژه کلوناز انسانی، نموده اند.

بیشترین مخالفت از سوی اخلاقیون صورت گرفته است و البته استدالات دینی در برخی موارد همان استدالات اخلاقی هستند. ما در این مجال سعی کرده ایم تا جای ممکن پس از تبیین ماهیت کلوناز انسانی، آراء موافقین و مخالفین آن را در دو حوزه دینی و اخلاقی مورد تحقیق و بررسی قرار دهیم.

در مباحث دینی و فقهی اهتمام ما بر دیدگاههای دین مبین اسلام، اعم از «اهل سنت و شیعه» است.

عدم امکان دستیابی به رضایت شبهه ساخته و اصل تعامل متقابل، ابهامات موجود نسبت به آینده جسمی و روحی کلون اصل غایت بودن انسان، و با مبنای وجود رابطه بین فقه و اخلاق از جمله دلائل ما در حکم به ضرورت احتیاط است.

واژگان کلیدی: شبه سازی، فقه، اخلاق اسلامی، تعامل متقابل، عدم رضایت، انسان.

طرح موضوع و معرفی

زندگی در عصر تکنولوژی و شکوفایی علم و صنعت، توانایی بشر را در دخالت و تصرف در عالم، افزایش چشمگیری داده است. امروزه شاهدیم دامنه این توانایی به عرصه دانش ژنتیک و زیست شناسی کشیده شده و دانشمندان بسیاری در نقاط مختلف جهان در این زمینه به ابداع و نوآوری می پردازند. یکی از این ابداعات خیره کننده، فرایند شبیه سازی است که شبیه سازی انسانی یکی از انواع آن و موضوع این کتاب است. این مطلب به قدری اهمیت دارد که عصر حاضر را با عنوان عصر ژنتیک می شناسند.

تصور خلق انسان، آن هم بدون سلول جنسی و خارج از مجرای طبیعی و

معمولی، همگان را به شگفتی وا می‌دارد. جهانیان نسبت به این پدیده نو، واکنش‌های مختلفی نشان داده‌اند. از یک سو علم و دانش بشری براساس فطرت حقیقت جویانه انسانی، حق تکاپو و تلاش جهت درنوردیدن اسرار عالم خلقت را دارد، از سوی دیگر انس انسان به روال طبیعی زندگی و برخی اعتقادات اعم از مذهبی و اخلاقی که در مواجهه با این پدیده نوظهور، دچار چالش‌هایی شده، انسانها را به تأمل و حتی موضع‌گیری‌های مختلف واداشته، طوری که به شدت افکار عمومی را تحت تأثیر قرار داده و موجب پیدایش مباحث و مناظرات سنگین اخلاقی، حقوقی، بیولوژیکی، فقهی و حتی فلسفی اجتماعی شده است.

از زمان اعلام نخستین شبهه سازی موفق در مورد پستانداران (فوریه ۱۹۹۷) و شبهه سازی گوسفند دالی، گونه‌های دیگری از پستانداران شبهه سازی شده‌اند. البته در طبیعت و بیشتر در مورد گیاهان، این پدیده صورت می‌گرفته اما تحقق این فناوری در مورد حیوان و گسترش آن در مورد حیواناتی چون خرگوش، گاو، خوک و ...، شبهه سازی انسان را به عنوان یک احتمال جدی مطرح کرد.

از آنجا که انسان در زمره پستانداران است، بنابراین، این سؤال مطرح می‌شود که اگر دانشمندان توانسته‌اند گوسفند، میمون، خوک و گوساله را شبهه سازی کنند، آیا می‌توان انسان را نیز خارج از مجرای طبیعی و متعارف و خارج از روش جنسی شبهه سازی کرد؟ و اگر بتوان، آیا این کار را انجام خواهد داد؟

پس از شبهه سازی دالی (نخستین گوسفند شبهه ساخته) تلاش‌هایی برای شبهه

سازی انسان صورت گرفت. فیزیکدانی به نام ریچارد سید اعلام کرد: قصد دارد آزمایشگاهی را در شیکاگو تأسیس کند که تنها هدف آن شبیه سازی انسان است... همچنین تأسیس مؤسسه کلوناید در سال ۱۹۹۷، توسط کلود وارپلهون نیز از جمله تلاش‌هایی است که برای شبیه سازی انسان صورت گرفته است. وارپلهون تناوب نسل انسان را محصول فرایند شبیه سازی از انسان‌های نخستین می‌داند. او مؤسس فرقه مذهبی جدیدی است که بر این اندیشه استوار است.^۱

اهمیت شبیه سازی انسان هنگامی بیشتر می‌شود که بدانیم شبیه ساخته، می‌تواند دوباره شبیه سازی شود. از سوی دیگر همان طور که اشاره شد واکنش‌های مختلفی نسبت به فناوری مذکور، داده شده است که در این پژوهش تلاش داریم تا شبیه سازی انسان را از دو منظر نظام فقهی و اخلاقی اسلام بررسی نماییم. در این مجال و به طور خاص، فقهای شیعه که قائل به اجتهاد پویا هستند به نظر می‌رسد در باب شبیه سازی انسان بر اساس آنچه از معصومین خود تلقی کرده‌اند مبنی بر «علینا القاء الاصول و علیکم التفریع» جواب‌های مناسبی در قبال آن داشته باشند.

فقهای ما همیشه از پدیده‌های علمی استقبال کرده‌اند و شاهد آن هم این است که نشان خواهیم داد مسیحیت، اهل سنت و برخی دیگران با ادله اخلاقی، دینی و فقهی به تحریم مطلق و یا گونه‌هایی از شبیه سازی پرداخته و نتوانسته‌اند این نوآوری علمی را بپذیرند.

^۱ - سالاری، حسن، شبیه سازی انسان، تهران، حکیمان، ۱۳۸۱، ص ۸۷

فقهای شیعه بر خلاف دیگر ادیان و حتی دیگر مذاهب اسلامی، - اغلب - قائل به جواز مسئله شده‌اند و اصل اولی را در شبهات حکمیه «اصالة الحل» می دانند. البته به شرحی که خواهیم گفت برای مخالفت با پروژه نیز دلائلی هست که نمی توان از نظر دور داشت.

سؤالات تحقیق

۱. آیا انسان حق تولید انسانی دیگر از طریق شبهه سازی و بدون عمل جنسی را دارد؟
۲. آیا این کار دخالت در کار خدا و خلقت نیست؟
۳. آیا شبهه سازی انسانی، سبب اختلال نظام، نابودی انسان، تفوق زن بر مرد و بالعکس نخواهد شد؟ نظام خانوادگی نابود نمی شود؟ آیا شبهه سازی بوق ابلیس است؟
۴. آیا وجود ضرر، حرج و ... سبب تحریم این فناوری نمی گردد؟
۵. جدا از ادله فقهی، آیا اخلاق اسلامی که مبتنی بر فطرت الهی و در جهت کرامت انسان است، این فناوری را تجویز می کند؟ آیا تعارضی بین اصول اخلاقی مشترک، با شبهه ساختن وجود ندارد؟

۶. در صورت جواز اصل پروژه، احکام شیبه ساخته چگونه است؟

۷. مضرات و منافع این فناوری کدامند؟

...

فرضیه تحقیق

نصور اولیه این است که تولید انسان از طریق شیبه سازی، ذاتاً خنثی است. بشر تاکنون یکی از راههای خلقت و آن هم راه متعارفی که با آن مأنوس بوده، می-شناخته و اکنون صرفاً شیوه جدیدی را کشف کرده است.

خنثی بودن این فناوری می تواند آن را به چاقو تشبیه کند که ذاتاً نه مستلزم منفعت است و نه مضرت، اما ابزاری است که با توجه به نوع استفاده، متصف به خیر یا شر می گردد.

در جانب ادله فقهی بر مبنای فقه اسلام و مشخصاً فقه شیعه، اصل بر حلیت و براءت است مگر دلیلی خلاف آن را ثابت کند. این تحقیق بر آن است که در مباحث فقهی در وجود و یا عدم دلیل بر حرمت تلاش نماید.

در مورد اخلاق و مشخصاً اخلاق اسلامی این تحقیق بر آن است تا نشان دهد اصول مشترکی در حوزه اخلاقیات وجود دارند که اسلام به آنها اعتقاد دارد و امهات آن اصول، فطری است و هیچ فناوری نباید با این اصول در مقام آثار آن فناوری معارض گردد.

سابقه تحقیق

مسئله شبهه سازی در ایران با برخی از کتب عمومی نظیر شبهه سازی انسان تألیف حسن سالاری و شبهه سازی (کلونینگ) تألیف ابوطالب صارمی و شبهه سازی و فناوری سلول‌های بنیادی تألیف دکتر خسرو حسینی پژوه به بازار کتب عرضه شده است. آراء پراکنده فقها در روزنامه‌ها و کمتر در مجلات علمی - پژوهشی قابل جستجو است. مهمترین کار را مجله تخصصی فقه، کاوشی نو در فقه اسلامی انجام داده که شماره‌های ۴۴، ۴۵، ۴۶ و ۴۷ در ارتباط با مسئله شبهه سازی است. پایان‌نامه - ای تحت عنوان شبهه سازی و حقوق بشر معاصر در سطح کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی نوشته شده و پایان‌نامه‌ای در سطح دکترا با عنوان شبهه سازی انسانی از دیدگاه آیین کاتولیک و اسلام در دانشگاه قم نوشته شده است هم اکنون هم پایان‌نامه‌ای در رشته حقوق بشر و در سطح دکترا توسط آقای هومن موثق در حال نگارش است. تحقیقات مفیدی هم توسط آقای دکتر سید حسن اسلامی صورت گرفته که ظاهراً در آستانه چاپ می باشد.

دانشمندان اهل سنت خیلی بیشتر از علمای شیعه به نقد و بررسی مسئله شبهه سازی پرداخته‌اند.

و اخیراً در اولین کنگره بین‌المللی حقوق پزشکی که در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی برگزار شد مقالاتی در این زمینه ارائه شد که در اولین شماره فصلنامه حقوق پزشکی (تابستان ۸۶) و ویژه‌نامه کنگره با عنوان چکیده مقالات

اولین کنگره بین المللی حقوق پزشکی تدوین و منتشر گردیده است. به علاوه در فصلنامه اخلاق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی نیز بدان پرداخته شده است.

دشواریهای تحقیق

علیرغم تعدد مقالات، تکرار مطالب در آنها از مهمترین دشواریهاست. مفتیان و دانشمندان عرب و اهل سنت، بیشتر از فقهای شیعه در موضوع شبیه سازی مطالب نوشته اند، اما بسیاری از این کتابها هنوز در کتابخانه های داخلی موجود نیستند. از سوی دیگر برخی از فقها، در چند موضع گیری مختلف پاسخ های متفاوتی داده اند، طوری که به سختی می توان نظر حقیقی را استخراج کرد. تداخل آرای فقهی، اخلاقی، اجتماعی و گاهی حتی احساسی، ظنی یا وهمی، سبب شده قضیه به سادگی قابل تحلیل نباشد. با این حال به نظر می رسد حاکمیت مبنی و پیش فرض هایی که گاهی غلط هم هستند به همراه تحلیل نادرست موضوعات، باعث نشئت آرا گردیده است. به علاوه حقوق دانان نیز در این باره به تحقیق گسترده و چشمگیری نپرداخته اند.

اهمیت و ضرورت تحقیق

تاکنون پژوهشی پیرامون موضوع شبیه سازی انسان و با عنوان «بررسی مسئله در نظام فقهی و اخلاقی اسلام» صورت نگرفته است. البته از نظر فقهی و به طور

فصول تحقیق

این پژوهش تحت عنوان «شبه سازی انسانی در آئینه فقه، اخلاق و حقوق» مشتمل

بر چکیده، مقدمه و چهار فصل به ترتیب زیر، به همراه یک نتیجه گیری است.

- فصل اول به بررسی مفهوم، فرایند، تاریخچه و اقسام شبهه سازی می پردازد.
- در فصل دوم تحت عنوان «شبه سازی انسان از منظر اخلاق» پس از معرفی اخلاق اسلام با ویژگیهایش دلایل اخلاقی شبهه سازی انسان را در منع و یا تجویز بیان کرده و آراء مسیحیت، یهودیت و بودائیسزم را ذیل ادله اخلاقی قرار داده و سپس به نقد و بررسی ادله مخالفان اخلاقی پرداخته ایم.
- در فصل سوم به تبیین شبهه سازی انسان در نظام فقهی اسلام که مشتمل بر نظام فقهی اهل سنت و شیعه است پرداخته ایم. در این راستا ابتدا بیان و سپس نقد و بررسی آرا و فتاوای مفتیان اهل سنت و سپس بیان و نقد و بررسی فتاوای فقهای شیعه ضروری می نمود.
- در فصل چهارم اگر چه دلایل موافقان و بخصوص مخالفان شبهه سازی انسانی در دو فصل اخلاق اسلامی و فقه اسلامی مورد تحلیل قرار گرفته بودند اما ادله غیرقابل اغماض را در دو حوزه، جدا کرده و در بین آنها جامعی پیدا کردیم که مناط انتخاب رأی مختار ماست.

در انتها به بیان رأی مختار و نتیجه گیری اقدام کرده ایم. در ضمن از نظر حقوقی با توجه به اینکه در حال حاضر قانون خاصی پیرامون این موضوع نداریم تحلیلهای حقوقی را در خلال مباحث فقهی و اخلاقی مطرح کرده ایم. نگارنده علیرغم اعتراف به وجود نواقص زیاد این افتخار را دارد که اثر او به عنوان یکی از معدود پژوهشهای صورت گرفته در این زمینه ، به جوامع علمی کشور تقدیم می گردد. و نیز مفتخر است در عین حال که خود از مخالفین شبهه سازی انسانی در شرایط فعلی است در کمال بی طرفی و با پرهیز از اتاله کلام ، به طور مفید و مختصر دیدگاههای معروف و غیر معروف اخلاقی ، فقهی و حقوقی را مطرح و به نقد و بررسی آنها پرداخته است. امید آنکه این اثر مورد قبول خوانندگان آن قرار گرفته و به عنوان قدمی در راه شکوفایی دانش ثبت و جاودانه گردد.

شیراز - برگریزان ۱۳۸۶

محمد باقر عامری نیا